

Fai 'e 'Eletā Richard G. Scott

'O e Kōlomu 'o e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uā

'Okú Ne Mo'ui! Ke Lāngilangi'ia Hono Huafá!

'E 'omi 'e he'etau mahino mo e tui ki he Fakalelei 'a Sīsū Kalaisí, ha mālohi mo e ivi 'oku fie ma'u ki he lavame'a 'i he mo'ui.

Ko e pongipongi Toetu'ú 'eni, 'a e 'aho mā'oni'oni kuo tuku 'e he māmani faka-Kalisitiane ke nau fakamanatu ai e ikuna'i 'e Sīsū Kalaisi 'a e maté. Ne maumau'i 'e He'ene Toetu'ú 'a e seini ta'engata [ta'e'unua] 'o e maté. Na'á Ne faka'atā 'a e hala ke ma'u ai 'e he fānau kotoa 'a e Tāmai Hēvani kuo fanau'i mai ki māmani ha faingamālie ke tu'u hake mei he maté 'o toe mo'ui.

Ne fiefia lahi 'a e Tāmai Hēvani 'i he 'aho toputapu ko iá 'i he hanga 'e Hono 'Alo talangofua kakato mo mo'ui taau mo'oni 'o laiki 'a e ngaahi hā'i 'o e maté. Ko e hā nai e taumu'a ta'engata 'o e palani 'o e fiefia 'a e Tāmai, ka ke toki 'aonga pē ia 'i he Fakalelei ta'e-faka-ngatangata mo ta'engata 'o Hono 'Alo nāunau'ia mo talangofuá? Ko e hā nai hano 'aonga 'o hono Fakatupu 'o e māmani ne nofo'i 'e ha ngaahi laumālie te nau ma'u ha sino kapau ko e ngata'angá pē 'a e maté pea 'ikai toetu'u ha taha? Ko e toki momeniti ia 'o ha pongipongi nāunau'ia ki he ni'hi kotoa ne mahino kiate kinautolu hono mahu'ingá.

Ko e Toetu'ú ko e fa'ahita'u topu-tapu ia 'oku hanga ai e loto 'o e

Kalisitiane mateaki kotoa 'i he loto fakatōkilalo ki hotau Fakamo'ui 'ofe-iná. Ko ha fa'ahita'u 'oku totonu ke ne 'omi e nongá mo e fiemālie kiate kinautolu kotoa 'oku nau 'ofa 'iate Iá pea fakahaa'i ia 'aki 'enau talangofua ki He'ene ngaahi fekaú. 'Oku 'omi 'e he Toetu'ú ha ngaahi fakakaukau fekau'aki mo Kalaisi, 'Ene mo'ui, Fakalelei, Toetu'ú mo 'Ene 'ofá. Kuó Ne toetu'u mei he maté "mo e fakamo'ui 'i hono kapakau" (Malakai 4:2; 3 Nifai 25:2). Hono 'ikai ke tau fie ma'u kotoa 'a e fakamo'ui 'e lava ke 'omi 'e he Huhu'i. Ko 'eku pōpoakí, ko ha pōpoaki 'o e 'amanaki lelei 'o fakatefito 'i he ngaahi tefito'i mo'oni 'oku kātōi 'i he ngaahi akonaki 'a e Faiako Tu'ukimu'a ko Sīsū Kalaisí.

'E lava ke mahino kakato ange ki he kāingalotu 'o e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'a e lahi mo e loloto 'o e fakamo'ui 'oku 'omi 'e He'ene Fakalelei he 'oku tau ma'u 'a e kakato 'o 'Ene tokātelinē. 'Oku tau 'ilo ko e me'a ko ia na'á Ne finangalo ke fai 'i he mamahí mo e feilaulau' he 'ikai ngata 'i he'ene kaunga

tonu kiate kitautolu i he mo'ui ní, ka i he ta'engata kotoa.

I he fa'ahita'u ni, i ho'o manatu'i e Toetu'u mo e totongi ne fai pea mo e me'afuaki ne fuaki mai 'e he Fakalelei, fakakaukauloto mu'a ki he me'a 'oku ako'i mai 'e he folofola fekau'aki mo e ngaahi me'a toputapu ne hoko ko ia. 'E fakamālohia ho'o fakamo'oni fakatāutaha ki honau mo'oni. 'Oku 'ikai ko ha ngaahi tefito'i mo'oni pē 'okú ke ako ma'uloto. Kuo pau ke nau hoko ko e kongā ho'o mo'uí, ko ha poupu mālohi ke fakafepaki'i 'aki e ngaahi angahala lahi kuo hake mai ki hotau māmani.

Na'e tala 'e he palōfita ko Lihai ha fo'i mo'oni fisifisimu'a i he'ene pehē: "Ko ia, 'oku fou mai 'a e huhu'i 'o tu'unga i he Misaia Mā'oni'oni; he 'oku fonu ia i he 'alo'ofa mo e mo'oni. Vakai,

'okú ne 'oatu ia ke hoko ko ha feilaulau koe'uhí ko e angahalá, ke fakakakato 'a e ngaahi tu'utu'uni 'a e fonó, ma'anautolu kotoa pē 'oku ma'u 'a e loto-mafesifesi mo e laumālie fakatomalá; pea 'oku 'ikai lava 'e ha tokotaha 'o fakakakato 'a e ngaahi tu'utu'uni 'a e fonó" (2 Nifai 2:6–7). 'Oku pehē 'e he potu-folofola ni 'oku hangē ne 'ikai ha Fakalelei ia i he fakakaukau 'a e hīkisiá mo e fielahí.

'Oku mo'ui 'a Sisū Kalaisi. Ko Ia hotau Fakamo'ui mo hotau Huhu'i. Ko ha Tokotaha nāunau'ia mo toetu'u Ia. 'Okú Ne lava ke fakahaa'i ha 'ofa 'oku mālohi fau, pea fakafo 'o 'ikai lava 'e he tangatá 'o fakamatala'i fe'unga ia. Na'a Ne fuaki 'a 'Ene mo'uí ke maumau'i e hai 'o e maté. Kuo fakahoko kakato 'e He'ene Fakalelei 'a e palani 'o e fiefia 'a 'Ene Tamai Hēvani.

'Oku fakalelei 'e Sisū 'a e faikehekehe ko ia i he fakamaau totonú mo e 'alo'ofa 'o makatu'unga i he'etau talangofua ki He'ene ongoongolelei. Ko Ia 'a e maama ki he fa'ahinga kotoa 'o e tangatá. Ko Ia 'a e fauniteni 'o e mo'oni kotoa pē. 'Okú Ne fakahoko kotoa 'Ene ngaahi tala'ofa. 'E ma'u 'e kinautolu kotoa 'oku talangofua ki He'ene ngaahi fekau 'a e ngaahi tāpuaki nāunau'ia taha te ke lava 'o fakakaukau.

Ka na'e ta'e'oua e Fakalelei, ne 'ikai mei lava ke fakahoko kakato e palani 'o e fiefia 'a e Tamai Hēvani. 'Oku 'omi 'e he Fakalelei ki he taha kotoa 'a e faingamālie ke ikunai 'a e ngaahi nunu'a 'o e ngaahi fehālaaki i he'ene mo'uí. I he'etau talangofua ki ha fono, 'oku tau ma'u ai ha tāpuaki. I he'etau maumau'i ha fono, 'oku 'ikai ha me'a 'e toe mei he talangofua kimu'a ke ne fakafiemālie'i e ngaahi fie ma'u 'a e fakamaau totonú koe'uhí ko e fono ne maumau'i. 'Oku faka'atā 'e he Fakalelei kitautolu ke tau fakatomala mei ha talangata'a pea hao ai mei he ngaahi tautea ne mei 'omi 'e he fakamaau totonú.

'Oku tupulaki 'a 'eku loto 'apasia mo hounga'ia ki he Fakalelei 'a e Tokotaha Mā'oni'oni 'o 'Isileli, 'a e Pilinisi 'o e Melinó pea mo hotau Huhu'i i he'eku feinga ke ma'u ha mahino lahi ange ki ai. 'Oku ou 'ilo he 'ikai lava 'e ha 'atamai fakamatelie 'o ma'u ha mahino lelei, pe lava 'e he fa'ahinga 'o e tangatá 'o fakahaa'i lelei 'a e mahu'inga kakato 'o e me'a kotoa kuo fai 'e Sisū Kalaisi ma'a e fānau 'a 'etau Tamai Hēvani 'o fakafou i he Fakalelei. Ka 'oku mahu'inga ke tau takitaha ako 'a e me'a te tau lava 'o fekau'aki mo ia. Ko e Fakalelei ko e kongā mahu'inga ia 'o e palani 'o e fiefia 'a 'etau Tamai Hēvani 'a ia ne 'ikai mei lava ke fakahoko kapau ne 'ikai ia. 'E hanga 'e ho'o mahino ki he Fakalelei mo e ngaahi fakakaukau 'okú ne 'oatu 'o toe fakalahi 'a ho'o ngāue 'aonga 'aki 'a e 'iló, a'usiá mo e ngaahi pōto'i ngāue 'okú ke ma'u i he mo'ui fakamatelie.

'Oku ou tui 'oku langaki mo'ui ke fakakaukau ki he me'a ne fie ma'u 'e he Fakalelei mei he Tamai mo Hono 'Alo loto lelei. Ko e ngaahi faingata'a 'e tolu ne fehangahangai mo e Fakamo'ui ko e:

'Uluaki, ko ha ongo'i mo'oni 'o e

fatongiá, he naá Ne ‘afioi kapau he ‘ikai haohaoa hono fakahokó, he ‘ikai lava ke toe foki hake ha taha ‘o e fānau ‘a ‘Ene Tāmaí kiate Ia. ‘E tuku kinautolu ki tu’a mei Hono ‘aó ko e ‘ikai ha founga fakatomala koe‘uhí ko e fono kuo maumauí pea he ‘ikai lava ke nofo ha me’a ta’e ma’a ‘i he ‘ao ‘o e ‘Otuá. Ne ‘ikai mei lava e palani ‘a ‘Ene Tāmaí, pea mei pule‘i mo fakamamahi‘i ta’engata ‘e Sētane ‘a e fānau fakalaumālié kotoa.

Uá, na’e pau ke Ne ongoi fakatāutaha ‘a e nunu’a ‘o e me’a kotoa ‘e hoko ki he fa’ahinga ‘o e tangatá ‘i Hono ‘atamá mo e loto má’a ‘o a’u pē ki he angahala palakū mo kovi tahá.

Tolú, na’e pau ke Ne kātekina e ngaahi ‘ohofia kovitaha fakatu’asino mo fakaeloto ‘a e kau tau ‘a Sētané. Ne hoko leva ‘a e me’a ‘oku ‘ikai ke mahino kakato kiate kitautolú, lolotonga ‘o ‘Ene ‘i he tumutumu ‘o e faingata’aíá, ‘i he taimi ne fie ma’u taha ai ‘e he Fakamo’uí ha tokoni, ne tuku pē ‘e He’ene Tāmaí ke Ne fuesia toko taha ‘a e fatongia mamafa ko íá’i Hono mālohi pē ‘O’oná.

‘Oku ou fakakaukau ki he momeniti faingata’a mo fakamamahi ko ‘eni ki he’etau Tāmaí Hēvaní ‘i he taimi ne tangi hake ai ‘a e Fakamo’uí mei he kolosí, “ ‘E hoku ‘Otuá, ‘E hoku ‘Otuá ko e hā kuó ke lí’aki ai aú?” (Mātiu 27:46; Ma’ake 15:34). ‘Oku ‘ikai ke u tui ne lí’aki ‘e he Tāmaí Hēvaní ‘a Hono ‘Aló he kolosí. ‘Oku ou tui ne ‘uhinga e tangí ko e ongoi ko ia ‘e he ‘Aló ‘a hono to’o atu e poupou naá Ne ongoi ma’u pē mei He’ene Tāmaí. Ne ‘afioi ‘e He’ene Tāmaí ne fie ma’u ke lava‘i kotoa mo kakato ‘a e Fakalelé ‘e he Fakamo’uí ‘iate Ia pē ‘o ‘ikai ha tokoni mei tu’a. Ne ‘ikai lí’aki ‘e he Tāmaí ‘a Hono ‘Aló. Naá Ne ‘ai ke lava ‘e Hono ‘Alo haohaoá ‘o ikuna‘i ‘a e ngaahi fua ta’engata ‘o e Fakalelé.

‘Oku ‘ikai ha taha ‘iate kitautolu te ne lava ke fakahounga‘i kakato ‘i he matelié ‘a e ngaahi lelei ‘o e Fakalelé.

‘Oku ‘i ai ha fie ma’u vivili ke tau fakamālohia ‘a ‘etau mahino ki he mahu‘inga ‘o e Fakalelé ‘a Sīsū Kalaisí kae lava ke hoko ia ko ha fakava’e mālohi ke langa ai ‘etau mo’uí. ‘I he faka’au ke síi ange ‘a e ngaahi tu’unga fakava’e ‘o e mo’uí ‘o hangē ko hono lí’aki e

faka’apa’apá, angama’á mo e mo’ui ma’a ‘i he feinga ke fakafiemālie‘i e holí, ‘e ‘omi leva ‘e he’etau mahino mo e tui ki he Fakalelé ‘a Sīsū Kalaisí ha mālohi mo e ivi ‘oku fie ma’u ki he lavame’a ‘i he mo’uí. Te ne ‘omi foki ha loto fálala ‘i he taimi ‘o e ‘ahi’ahí pea mo e nongá ‘i he taimi ‘o e faingata’aíá.

‘Oku ou poupou‘i mālohi atu ke ke fokotu‘u ha palani ako fakatāutaha ke toe mahino mo ke hounga‘ia ange ai ‘i he ta’e-hano-tatau, ta’engata pea mo e ola ta’e-fakangatangata ‘o hono fakahoko haohaoa ‘e Sīsū Kalaisí ‘a Hono uiui‘i fakalangí ko hotau Fakamo’ui mo e Huhu‘i. ‘E fakamālohia ‘e he fakalaululoto fakamātoato ‘o e folofolá, fakataha mo e fekumi mo e lotu fakamātoató ‘a ho’omou mahino mo e hounga‘ia ‘i He’ene Fakalelé mahu‘inga faú. Ko ha founga mālohi ‘e taha ke ako kia Sīsū Kalaisí mo ‘Ene Fakalelé, ko e ‘alu ma’u pē ki he tempalé.

Fakatauange ke tau fakafo’ou ‘a ‘etau fakapapau ko ia ke ako‘i e ngaahi tefito‘i mo’oni totonú ‘i he molumalu ‘o hotau ngaahi ‘apí. ‘I he’etau fai íá, te tau ‘oange ai ‘a e faingamālie ma’ongo’onga taha ‘o e fiefiá ki he fānau fakalaumālie kuo fakafalala mai ke tau tokanga‘i. Ngāue ‘aki ‘a e Siasí ko ha me’angāue angatonu ke fakamālohia ‘aki e ‘apí, ka mou ‘ilo‘i ‘i he’etau hoko ko ia ko e mātu‘á, ‘oku tau ma’u ‘a e tefito‘i fatongia mo e faingamālie ke tataki kitautolu ‘e he ‘Eiki ‘i hono ‘ohake ‘a e fānau fakalaumālie kuó Ne fakafalala mai ke tau tokanga‘i.

‘Oku mātu‘aki mahu‘inga ‘a hono ‘ako‘i ‘o e mo’oni ‘i he ‘apí. ‘Oku mahu‘inga ‘a e Siasí, ka ko e ‘apí ‘a e feitu‘u ‘oku ‘oange ai ‘e he mātu‘á ‘a e mahino mo e fakahinohino ko ia ‘oku fie ma’u ma’a e fānau. Ko e mo’oni ‘oku pehē ko e uiui‘i mahu‘inga taha ‘i taimi mo itānití ko e uiui‘i ko ia ‘o e tamái mo e

fa'eé. 'E tukuange kitautolu mei he ngaahi fatongia kehe 'oku tau ma'u, ka he 'ikai tukuange kitautolu mei he'etau hoko ko ha tamai mo ha fa'eé.

'I ho'o fifili—'o 'ikai ko e lau pē, ka ko e fifili pea fakalaulauloto—ki he folofolá, 'e 'oatu ai 'e he mālohi 'o e Laumālie Mā'onī'oni 'a e ngaahi mo'oni ki ho 'atamaí mo ho lotó ko ha fakava'e pau 'i he taimi feliliuaki ko 'eni 'oku tau mo'ui ai. 'I ho'omou hoko ko e mātu'á, teuteu'i ho'omou fānaú ki he ngaahi faingata'a te nau fehangahangai mo iá. Ako'i kiate kinautolu 'a e mo'oni, fakalotolahī kinautolu ke nau mo'ui 'aki ia pea te nau sai pē neongo pe ko e hā e lahi hono lulu'i 'o e māmaní.

'I he Toetu'u ko 'eni, fai ha tukupā ke hoko 'a e 'Eiki ko Sīsū Kalaisí ko e uho mo'ui 'o ho 'apí. Fakapapau'i ko e fili kotoa te ke fai, 'o tatau ai pē pe ko e fakalaumālie pe fakatu'asino, 'e tatakia ia 'e he fakakaukau "Ko e hā nai 'oku finangalo 'a e 'Eiki ko Sīsū Kalaisí ke u fai?" 'I he hoko 'a e Fakamo'ui ko e uho 'o ho 'apí, 'e fonu ia 'i he nonga mo e melino. 'Oku 'i ai ha laumālie 'o e fiemālie 'okú ne fakafonu e 'apí pea ongo'i ia 'e he fānaú mo e kakai lalahí fakatou'osi.

Ko e founga lelei taha ke fai ha liliu tu'uloa ki he lelei ko e 'ai ke hoko 'a Sīsū Kalaisi ko ho fa'ifa'itaki'anga pea tatakia 'e He'ene ngaahi akonakí 'a ho'o mo'ui.

Kapau na'a ke talangata'a ki He'ene ngaahi fekaú pea ongo'i ta'efe'unga, 'ilo'i ko e 'uhinga 'eni ne tukuhifo ai 'e he 'Eiki ko Sīsū Kalaisí 'a 'Ene mo'ui. Te Ne lava ke fakaava 'o ta'engata 'a e faingamālie ke ikuna'i e ngaahi fehālaaki peheé 'o fakafou 'i He'ene Fakalelei, ke tau fakatomalāi 'a 'etau ngaahi fili ta'e fe'ungá pea ikuna'i 'a e ngaahi ola kovi 'o ha mo'ui 'oku fehangahangai mo 'Ene ngaahi akonakí.

'Oku 'ofa 'a e Fakamo'ui 'iate kitautolu pea te Ne malava ke feau 'etau fie ma'u takitaha 'i he'etau taau mo e ngaahi tāpuaki kotoa 'okú Ne fie ma'u ke tau ma'u 'i he māmaní 'o fakafou he'etau talangofuá. 'Oku ou 'ofa mo faka'apa'apa'i Ia. 'I he'eku hoko ko 'Ene tamaio'eiki kuo fakamafai'i, 'oku ou fakamo'oni'i ai 'i he loto mālū'ia 'aki 'a e ivi kotoa 'oku ou ma'u 'okú Ne mo'ui, 'i he huafa 'o Sīsū Kalaisí, 'ēmeni. ■